

УДК 338.485: 332.1 (477.54)

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ В РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лабжанія Р.Г., аспірант

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті на основі теоретичних та статистичних даних проаналізовано спроможність і перспективи Харківського регіону стати одним з важливих регіонів на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках. В роботі досліджений туристичний потенціал Харківської області, виявлені гальмівні фактори розвитку туристичної галузі в Харківському регіоні та визначені шляхи підвищення перспектив регіону в галузі туризму.

Ключові слова: міжнародний туризм, Харківський регіон, туристичний потенціал,

©Лабжанія Р.Г., 2011

туристичні потоки, санаторно-курортні та оздоровчі заклади, екскурсійна справа, природно-заповідний фонд.

Актуальність. Туристична галузь набуває дедалі більшого значення у розвитку економіки та соціальної сфери в регіоні. Розвиток міжнародного туризму є важливим чинником підвищення якості життя в регіоні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів та підвищення авторитету області на державному рівні та світовій арені. Розвиток туризму в регіоні істотно впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку, і є одним з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки. У свою чергу важливими факторами розвитку туристичної галузі є стан та перспективи розвитку природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу регіону.

Харківська область, володіючи величезним туристичним потенціалом, має всі необхідні передумови для подальшого розвитку туризму на міжнародному і регіональному ринках.

Аналіз досліджень і публікацій. Насамперед варто назвати фундаментальні академічні праці, які дають всебічну та детальну характеристику туристичного потенціалу досліджуваної території. Це такі підручники, як «Рекреаційно-туристичні ресурси України» О.О. Бейдик; «Географія природно-ресурсного потенціалу України» В.П. Руденко. Серед науковців можна відзначити таких, як: Блохін Ю.І., Богданов Ю.В., Волков В.С. які розробили принципи розвитку сфери туризму в ринковій економіці; дослідники: Карлова Г.А., Казанкіна Т.В., Потьомкін В.К., Яковлева Н.В. – сформулювали основи формування ринкової стратегії туристського обслуговування населення.

Мета статті. На основі аналізу теоретичних та статистичних матеріалів проаналізувати спроможність і перспективи Харківського регіону стати одним з важливих туристичних регіонів як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Для досягнення поставленої мети було визначено деякі завдання: зібрати та обробити теоретичний і статистичний матеріал стосовно стану та розвитку туризму в Харківському регіоні; зробити висновки щодо потенціалу регіону та визначити шляхи підвищення перспектив регіону в галузі туризму.

Викладення основного матеріалу. Міжнародний туризм в даний час є однією з галузей зовнішньоекономічної діяльності, яка найдинамічніше розвивається. Неухильне зростання впливу туризму, як на світову економіку в цілому, так і на економіку окремих країн і регіонів, є однією з найбільш значних, постійних і довгострокових тенденцій, яка супроводжує формування і розвиток світового господарства. Стає очевидним перетворення туризму на крупну самостійну галузь національної економіки, діяльність якої направлена на задоволення специфічних потреб населення. Різноманіття цих потреб задовольняється не лише туристськими підприємствами, але і підприємствами інших галузей, що обумовлює значення туризму як одного з чинників мультиплікативної дії на розвиток економіки.

Туризм, як в Харківській області, так і в Україні в цілому, може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави.

Пріоритетним видом туризму як для України так і для Харківської області залишається іноземний (в'їзний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць.

Важливою передумовою становлення і розвитку туристичної індустрії, а, відповідно, і місця, яке посідає держава на світовому туристичному ринку, є туристичні ресурси. Під туристичними ресурсами розуміють сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, які мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту [1].

Туристичні ресурси Харківської області дозволяють їй гармонійно інтегруватися у внутрішній і міжнародний ринок туризму і досягти інтенсивного розвитку туризму в країні. Це забезпечить стійке зростання зайнятості і прибутків населення, стимулювання розвитку суміжних з туризмом галузей і збільшення припливу інвестицій в національну економіку.

Місто Харків – Перша столиця України, один з найважливіших політичних, економічних, наукових, культурно-освітніх та релігійних центрів нашої держави. Також слід зауважити, що Харків є важливим початковим, кінцевим чи транзитним пунктом міжнародних та місцевих маршрутів.

Харків має вагомі об'єктивні передумови, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні міст України та Європи [2].

На Харківщині розвивається внутрішній, міжнародний, іноземний туризм. Щодо туристичних потоків, то чіткої тенденції зростання чи спаду туристичних потоків в Харківській області немає (табл. 1). В період з 2000 по 2003 рр. ми можемо спостерігати чітке зростання туристичних потоків в Харківській області, але починаючи з 2004 р. і аж до 2006 р. іде чіткий спад показників туристичних потоків в Харківській області. Цей різкий спад був викликаний нестабільною політичною ситуацією у країні. І лише в останні роки ми можемо спостерігати стабільне збільшення туристичних потоків в Харківській області.

Туристичні потоки (2000-2009 рр.)

Таблиця 1

Туристичні потоки					
Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Харківської області, усього	Із загальної кількості туристів:			Кількість екскурсантів
		іноземні туристи	туристи - громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
2000	74317	7482	6059	60776	20614
2001	93934	8113	9053	76768	20384
2002	111879	10532	16940	84407	30264
2003	141178	8495	21416	111267	50529
2004	115894	11611	24823	79460	49279
2005	109615	8844	46439	54332	52899
2006	85744	7563	18759	59422	46478
2007	135231	8326	54481	72424	39523
2008	137506	8868	64917	63721	45594
2009	116149	11089	56456	48604	35837

Джерело: [3]

Важливе значення для збільшення потоків туристів внутрішнього та іноземного туризму має активізація екскурсійної справи у місті Харкові та регіоні. З метою її подальшого розвитку, забезпечення якісного екскурсійного обслуговування місцевого населення та туристів, підвищення рівня професійної майстерності екскурсоводів і гідів-перекладачів, створення безпечних умов при наданні екскурсійних послуг має бути створений міський екскурсійно-методичний центр, де діятимуть методична рада, атестаційна комісія, методичний кабінет, методичні секції [4].

Сьогодні в Харкові діє понад 100 тематичних екскурсійних маршрутів. Туристичними організаціями систематично розробляються нові та оновлюються діючі тематичні екскурсії різноманітної тематики.

Ринок готельного господарства України характеризується відсутністю конкуренції з боку потужних міжнародних готельних мереж і слабкістю внутрішньої конкуренції. На українському ринку немає мережевих готелів високої, середньої і низької цінової категорії.

Готелі та інші місця для тимчасового проживання (2000-2009 рр.)

Таблиця 2

Роки	Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, одиниць	Кількість номерів	Житлова площа всіх номерів, тис. кв. м	Одноразова місткість, місць	Обслуговано приїжджих, тис. осіб
2000	76	2328	49,1	4859	143,2
2001	70	2304	47,3	4668	143
2002	61	2099	45,0	4097	149,8
2003	52	1956	44,0	3721	152,6
2004	48	1929	44,3	3620	171,8
2005	51	1905	44,0	3467	160,2
2006	48	1895	44,5	3463	168,7
2007	48	1856	46,7	3360	191,7
2008	50	1816	41,7	3261	179,3
2009	51	1790	40,7	3230	160,9

Джерело: [3]

Великим недоліком у розвитку туристичної галузі в Харківській області є:

- зменшення кількості готелів та інших місць для тимчасового проживання;
- низький рівень сервісу у готелях;
- не співвідношення ціни та якості отриманих послуг в готелях.

Харківщина має цінні курортологічні ресурси, цілісні природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками. Але, на жаль, протягом останніх років спостерігається тенденція до зменшення кількості закладів санаторно-курортного відпочинку в регіоні (табл. 3). У зв'язку з цим можна спостерігати і зменшення чисельності клієнтів санаторно-курортних та оздоровчих закладів в Харківському регіоні.

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади (1995-2010 рр.)

Таблиця 3

Санаторно-курортні і оздоровчі заклади області										
	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі оздоровчі табори	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
1995	17	4,1	19	1,5	3	1,3	67	9,2	328	17,0
1996	17	4,0	19	1,3	2	0,6	46	6,1	339	17,4
1997	16	3,3	17	1,2	2	0,5	43	5,7	291	13,6
1998	17	3,8	16	1,1	2	0,9	52	6,7	346	13,1
1999	16	3,7	13	1,1	5	1,6	47	5,5	497	12,2
2000	16	3,7	12	0,9	5	1,7	43	5,4	300	12,2
2001	15	3,7	12	0,9	3	0,9	48	6,8	344	11,3
2002	15	3,6	10	0,9	4	1,3	53	7,3	851	12,1
2003	15	3,6	10	0,8	4	1,3	52	7,7	1376	13,3
2004	15	3,3	10	0,8	4	1,3	66	8,2	1786	20,3
2005	15	3,3	10	0,8	4	1,3	67	7,8	1430	10,7
2006	15	3,3	10	0,7	4	1,4	70	8,2	1021	10,2
2007	15	3,2	9	0,6	2	0,6	69	7,7	949	9,3
2008	15	3,2	9	0,6	2	0,6	70	7,9	926	9,5
2009	15	3,1	9	0,6	2	0,6	70	7,8	863	7,7
2010	15	3,0	8	0,5	2	0,6	70	7,8	880	7,6

Джерело: [3]

У межах регіону заклади відпочинку локалізуються, в основному, в межах водно-зеленого діаметру та лісопарків. У цілому мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів, станом на 2010 р., представлена 95 об'єктами та 880 оздоровчими таборами.

Аналіз природних комплексів (рекреаційних ресурсів) свідчить про широкий діапазон можливостей для здійснення різноманітних видів відпочинку.

Природний заповідний фонд Харківського регіону включає більше 150 об'єктів загальною площею понад 28 тис. га. До цього переліку входять заказники лісного, ландшафтного, загальнозоологічного, ентомологічного типів, заповідні урочища, парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва, ботанічні, гідрологічні, геологічні та комплексні пам'ятники природи.

Серед об'єктів природно-заповідного фонду Харківського регіону 8 мають загальнодержавне значення: заказників – 2; ботанічний сад – 1; дендропарк – 1; парків-пам'ятників садово-паркового мистецтва – 4 [2].

Природно-рекреаційний потенціал Харківської області складає близько 7% загальноукраїнського.

Головним завданням розвитку матеріальної бази сфери туризму є модернізація та реконструкція туристичних підприємств, інфраструктури туризму відповідно до міжнародних стандартів.

Розвиток туристичної галузі регіону впливає також на рівень інвестування. Враховуючи особливості туристичної галузі, необхідно проводити оцінку її інвестиційної привабливості за наступними основними етапами (рис.1).

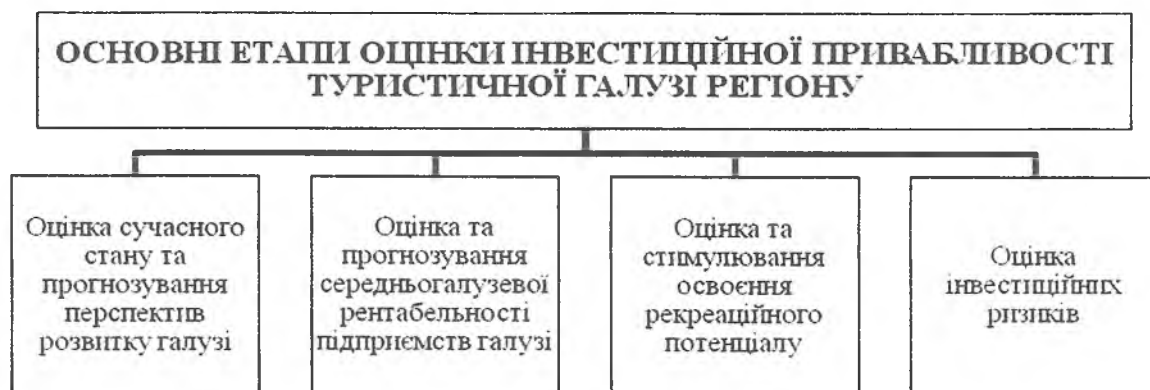


Рис. 1. Характеристика основних етапів оцінки інвестиційної привабливості туристичної галузі регіону

Харківський регіон, маючи вигідне геополітичне розташування, володіє значним туристсько-рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, багатством флори і фауни, розвинутою мережею транспортного сполучення, великою кількістю історичних пам'яток культури та архітектури.

Таким чином, можна зробити наступні висновки, що Харківська область має всі необхідні умови для подальшого розвитку туристської індустрії: вигідне географічне положення, природні умови, історико-культурні, людські і матеріальні ресурси. Але є низка факторів, які гальмують розвиток туристичної галузі в Харківському регіоні. До них відносяться:

- значна територіальна диференціація в господарському використанні рекреаційного потенціалу Харківського регіону;

- невідповідність якісних характеристик (у тому числі рівня комфортності) та організаційно-економічного механізму функціонування рекреаційної інфраструктури міжнародним нормам і стандартам, зокрема низький рівень послуг у переважній більшості готелів регіону, що не відповідає їх вартості;

- неефективність механізму регулювання цін на туристсько-екскурсійні, санаторно-курортні та готельні послуги, рівень та динаміка яких повинні визначатися забезпеченістю індустрії оздоровлення, відпочинку та туризму;

– низький рівень маркетингових досліджень у сфері туристсько-екскурсійної та санаторно-курортної діяльності, недостатність її інформаційно-рекламного забезпечення, передусім на зовнішньому ринку.

На нашу думку, шляхами вирішення та ліквідації негативних факторів впливу є:

- підвищення якості сервісу надання туристичних послуг;
- збереження та подальший розвиток курортів регіону як загальнодержавних;
- раціональне (ефективне і довгострокове) використання рекреаційних ресурсів;
- будівництво нових та реконструкція існуючих курортних рекреаційних закладів з урахуванням потенційної ємності ландшафтів курортів, недопущення нового житлового будівництва та непрофільного використання санаторних і оздоровчих закладів.

Виходячи з результатів дослідження даної статті, вивчення загальної частини туристичних послуг, аналізу діяльності підприємств, які надають туристичні послуги в Харківському регіоні, можна визначити, що територія Харківщини є досить привабливим регіоном для розвитку туристичної галузі. Хоч існує думка, що цей регіон не є конкурентоспроможним у цій галузі і не може змагатися з Кримом або Карпатами, але наш регіон має досить визначені рекреаційні ресурси, великий потенціал щодо розвитку екологічного, спортивного, пізнавального та ділового туризму.

Можна стверджувати, що в результаті активної державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та місцевої влади, міжнародний туризм стане джерелом значних і стабільних надходжень до бюджетів, сприятиме розвитку суміжних галузей, відповідно й сталому розвитку Харківської області та країни в цілому.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик – К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.
2. Програма розвитку туризму в Харківській області на 2002-2010 роки: Затверджено рішенням обласної ради від 24 вересня 2002 р. (IV сесія XXIV скликання). – Харків, 2002. – 12 с.
3. Головне управління статистики у Харківській області / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/index.html>.
4. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно-правових актів / За заг. ред. проф. В.К. Федорченка. – К.: Університет туризму, економіки і права, 2002. – С. 640-642.
5. Долматов Г.М. Международный туристический бизнес: история, реальность и перспективы: Учебное пособие / Г.М. Долматов – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 340 с.
6. Захарчин Г.М. Інвестування туристичної сфери: регіональний аспект / Г.М. Захарчин / Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2006. – № 554: Проблеми економіки та управління. – С. 9–13.

Аннотація

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТУРИЗМ КАК ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В РАЗВИТИИ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Лабжания Р.Г., аспирант

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

В статье на основе теоретических и статистических данных проанализирована возможность и перспективы Харьковского региона стать одним из важных регионов на внутреннем и международном туристических рынках. В работе исследован туристический потенциал Харьковской области, обнаружены факторы, тормозящие развитие туристической отрасли в Харьковском регионе, и определены пути повышения перспектив региона в отрасли туризма.

Ключевые слова: международный туризм, Харьковский регион, туристический потенциал, туристические потоки, санаторно-курортные и оздоровительные заведения, экскурсионное дело, природно-заповедный фонд.

Summary

INTERNATIONAL TOURISM AS GEOSTRATEGIC TREND IN KHARKOV REGION
DEVELOPMENT, ITS STATE AND PROSPECTS

Labzhaniya R.G., graduate
V.N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv region possibilities and prospects to become one of the most important regions at domestic and international tourist markets have been analyzed in this article on the basis of theoretical and statistical data. Kharkiv region tourist potential has been investigated and Kharkiv region tourist brunch development impeding factors have been revealed and the ways of increasing Kharkiv region prospects have been determined in this paper.

Key words: international tourism, Kharkiv region, tourist potential, tourist streams, sanatorium, holiday resort, health-improving establishment, excursion business, nature-sanctuary fond.

Надійшла до реакції 24.03.2011 р.

Науковий керівник: В.І. Сідоров, к. е. н., професор